

Megjelenési adatok:

Petrétei József – Tilk Péter: Magyarország alkotmányjogának alapjai. Kodifikátor Alapítvány, Pécs, 2014

XVI. fejezet

A BÍRÓSÁGOK¹

A) A bíróságok alkotmányjogi szabályozása

A hatályos Alaptörvény „Az állam” című részben – „A bíróság” cím alatt összefoglalóan tartalmazza a bíróságokra vonatkozó leglényegesebb alkotmányi előírásokat, de az Alaptörvény más helyein is található a bíróságokra irányadó rendelkezések. A bíróságokra vonatkozó **alapvető törvényi szabályozást két külön (sarkalatos) törvény** tartalmazza: a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló **2011. évi CLXI. törvény** (Bsz.), valamint a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló **2011. évi CLXII. törvény** (Bjt.). A bíróságokkal kapcsolatosan a magyar **Alkotmánybíróság** fontos **alkotmányértelmező tevékenységet** végzett.

B) Bírói igazságszolgáltató hatalom

a) A **bírói hatalom** funkcióját tekintve különbözik a többi hatalmi ágtól: **az állami hatalomnak az a megnyilvánulása**, amely az erre rendelt szervezet – a bíróság – útján a **vitássá tett vagy megsértett jogról** – törvényben szabályozott eljárás során – **kötelező erővel dönt**. A bírói hatalom általános vonása tehát a jogalkalmazás, különös sajátossága az egyedi jogvita eldöntése. A bírói hatalom ezért döntően az **ítélkezésben** ölt testet: **funkciója** – a jogsértések ellenében – **a jog épségének az egyedi jogvita eldöntésén** keresztül megőrzése, valamint ennek során a jog konkretizálása és továbbfejlesztése. A bírói-ítélkezési hatalom e funkcióját – hatásköri szempontból – az egyedi jogvita eldöntésében megnyilvánuló **ítélkezés monopóliuma** fejezi ki, mely szerint a Magyar Köztársaságban **az igazságszolgáltatást a bíróságok gyakorolják**.

b) Az **igazságszolgáltatás a bíróságok által végzett** – a bírói-ítélkezési hatalom megnyilvánulását jelentő – **speciális jogalkalmazást, jogszolgáltatást jelöli**. Az **igazságszolgáltatás speciális jogalkalmazási jellegét az is adja, hogy ez az egyedi döntés a többi államhatalmi ágtól szervezetileg függetlenül születik meg**, azaz ezek nem befolyásolhatják a döntés önállósult jellegét. A bírói-ítélkezési hatalomnak **egyetlen korlátja van: a törvénynek, a jogszabályoknak való alárendeltség**, amely egyrészt azt jelenti, hogy a bírói-ítélkezési hatalom a törvényen – jogszabályokon – kívül senkinek és semminek nincs és nem is lehet alárendelve, másrészt azt, hogy a jogszabályoknak viszont a bírói-ítélkezési hatalom abszolút módon alá van rendelve. Ez a bírói-ítélkezési hatalom egyetlen igazi és szükséges korlátja, de ez az **abszolút és elégséges korlátja** is. A bírói-ítélkezési hatalom **kapcsolatban áll más hatalmi ágakkal, de a más hatalmi ág szervezetétől való függés kizárt**; a törvényhozó és végrehajtó hatalomhoz alapvetően csak az általuk megalkotott jogszabályokon keresztül kötődik. A bíróság függetlensége az ítékezés függetlenségét tekintve abban rejlik, hogy a bíróságok a törvényeket és más jogszabályokat is önállóan értelmezik, azaz a jogszabályok alkalmazásakor a jogot saját értelmezésük szerint állapítják

---

¹ A fejezet az OTKA K 109319. sz. szerződése alapján az OTKA támogatásával jött létre.

meg. A bíróság tehát nem alkot jogi normát, nem végez szervező tevékenységet, nem felelős sem a parlamentnek, sem a Kormánynak, de köteles az általuk alkotott jogszabályokat hatáskörében eljárva alkalmazni. Az állam – a jogi szabályozás útján – bizonyos jogviták eldöntését más szerveknek is átengedhet, de ezek döntéseivel kapcsolatban is általában biztosítja a bírósági kontroll – illetve felülvizsgálat – lehetőségét.

c) A **más szervek általi jogviták eldöntését**, esetleg szankciók kiszabását azonban **nem lehet igazságszolgáltatásnak nevezni**, mivel ez – a magyar alaptörvényi szabályozás alapján – a bírósági jogalkalmazásra fenntartott fogalom. A **kvázi bíróságok jogszolgáltató tevékenységeként szokás jelölni** a közigazgatási szervek általi polgári, családi vagy munkajogi normák alkalmazását, a szabálysértési hatóságok jogalkalmazó tevékenységét, valamint az ún. választott bíráskodást. Az állami bíróságok – bár alapvető és elsődleges feladatuk az igazságszolgáltatás – más jellegű tevékenységet is ellátnak: a **bírósági jogalkalmazás egységének biztosítását**, a bíróságok **igazgatásával kapcsolatos tevékenységet**, valamint **nyilvántartási, illetve törvényességi beavatkozó tevékenységet**.

C) Az igazságszolgáltatás alapelvei

A bíróságok alkotmányjogi szabályozása kapcsán hangsúlyozni szükséges az **igazságszolgáltatás alapelveinek** kiemelkedő jelentőségét. Az igazságszolgáltatás alapelveinek **egy része az Alaptörvényben**, egy **további csoportja a Bszi.-ben található**, de a büntető és polgári **eljárásjogi törvények is tartalmazznak** – elsősorban processzuális és garanciális jellegű – **alapelveket**, mint pl. az anyanyelv használatához való jogot, a kontradiktórius tárgyalás elvét, a közvetlenség és a szóbeliség elvét, a védelemhez és a képviselőhöz való jogot stb. **Az alapelvek** többféleképpen csoportosíthatók. Az **alkotmányjog keretében** azok az alapelvek kerülnek tárgyalásra, amelyeket az Alkotmány és a Bszi. I. fejezete tartalmaz. Ezek az alábbiakban foglalhatók össze.

I. Az igazságszolgáltatás általánosságának (bírói monopóliumának) elve

a) A **bíráskodás** – mint **önálló államhatalmi ág** – a **bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységében ölt testet**. Ebből pedig az is következik, hogy **az igazságszolgáltatást** – mint állami funkciót – a Magyarországon **kizárólag a bíróságok** – nem pedig a törvényhozó, illetve végrehajtó hatalom szervei – **gyakorolják**. Törvény egyes jogvitákban **más szervek** eljárását **is** lehetővé teheti, ez azonban nem igazságszolgáltatás – mert nem a bíróságok által végzett tevékenység – hanem csak jogszolgáltatás. Az igazságszolgáltatás bírói monopóliuma azonban **nem jelenti** azt, hogy az igazságszolgáltatásban – mint a bírói hatalomhoz kapcsolódó, az eljárási törvényekben szabályozott közhatalmi tevékenységben – **más szervek nem működhetnek közre**, mert ez bizonyos esetekben mellőzhetetlen is.

b) Maga az **igazságszolgáltató tevékenység** azonban a **bíróságok feladata**. A bíróságok **általános feladatát** az Alaptörvény a következőképpen határozza meg: a **bíróság dönt** - **büntetőügyben, magánjogi jogvitában, törvényben meghatározott egyéb ügyben**;
- a **közigazgatási határozatok törvényességéről**;
- az **önkormányzati rendelet** más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről;
- a helyi **önkormányzat** törvényen alapuló **rendeletalkotási** vagy **határozathozatali kötelezettsége elmulasztásának** megállapításáról.

c) A bíróságok tehát a vitássá tett vagy megsértett jogról, az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről, a helyi önkormányzat törvényen alapuló

rendeletalkotási vagy határozathozatali kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról **véglegesen döntenek**. Az igazságszolgáltatás általánosságának elve fejeződik ki abban a törvényi rendelkezésben is, hogy **a bíróság határozata mindenkire kötelező**.

II. A bírói függetlenség elve

A bírói függetlenség az igazságszolgáltatás függetlenségének legfontosabb garanciája. Ezért a bírói függetlenség elve **kiemelkedő jelentőségű** a bíraskodás önálló államhatalmi ágként való elismerésében. A függetlenség azt hivatott biztosítani, hogy **a bírót semmilyen befolyás ne érhesse döntésének meghozatalában**, vagyis bírói függetlenség az **ítélkezésre vonatkozik**.

A bírói függetlenség követelményének érvényesülése egymással szorosan összefüggő **alkotmányos garanciák** megfogalmazását kívánja meg, és egyrészt **a) a bíró ítélezése során**, másrészt a hivatásos bíró **b) személyi** (státuszából adódó), valamint a sajátos értelemben vett **c) szervezeti** függetlenségében kell érvényesülnie.

a) A **bíró ítélezése során érvényesülő függetlenségét** hivatott garantálni az az alaptörvényi rendelkezés, amely szerint **a bírák függetlenek**, és **csak a törvénynek vannak alárendelve**, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatók. A Bszi. kimondja, hogy **a bírák és az ülnökök függetlenek, a jogszabályok alapján meggyőződésüknek megfelelően döntenek**, az ítélezési tevékenységükkel összefüggésben **nem befolyásolhatók és nem utasíthatók**.

b) Az ítélező bíró függetlensége a **bíró személyi függetlensége nélkül nem lehet teljes**, a bírói függetlenség része a személyi (státuszbeli) függetlenség, ami **ba) a bírói megbízatás keletkezésének és megszűnésének garanciális szabályaival, bb) a mentelmi joggal és bc) az összeférhetetlenség intézményével** körvonalazható.

ba) A **bírói megbízatás** szabályai közül az **Alaptörvény** írja elő, hogy a **hivatásos bírakat a köztársasági elnök nevezi ki**. A Bjt. rögzíti, hogy a hivatásos **bírót a köztársasági elnök nevezi ki és menti fel, másfelől** meghatározza a bíró **felmentésének, áthelyezésének, előmenetelének, jogainak és kötelezettségeinek**, valamint **összeférhetetlenségének és felelősségének** részletes szabályait.

bb) A bíró személyi függetlenségét biztosítja a **mentelmi joga** is. Eszerint a **hivatásos bírót az országgyűlési képviselővel azonos** mentelmi jog illeti meg. A bíró mentelmi jogának **felfüggesztése** tárgyában az **OBH elnökének javaslatára a köztársasági elnök dönt**.

bc) A bírói függetlenséghez az **összeférhetetlenségi szabályok** is hozzájárulnak.

- A hivatásos bírák **nem lehetnek tagjai pártoknak**, és **politikai tevékenységet nem folytathatnak**.

- A **bíró nem lehet országgyűlési, európai parlamenti vagy önkormányzati képviselő, polgármester**, illetőleg olyan **állami vezető**, amely a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról és felelősségéről szóló törvény hatálya alá tartozik.

- A **foglalkozási** – a kereső tevékenységgel összefüggő – **összeférhetetlenséget** is szabályozza a törvény.

c) A **független ítékezésnek az autonóm bírósági szervezet** adja meg a **kereteit**. Elengedhetetlen a **bírósági szervezet egészének** a többi hatalmi ágtól való **függetlenségét** garantálni, valamint a bírói függetlenségnek a **bírósági szervezeten belüli függetlenségét** biztosítani.

A **határozatlan időre kinevezett bíró tevékenységét** értékelni kell.

III. A bírói jogvédelemhez való jog (a bírói út biztosítása), illetve a védelemhez és a képviselőhöz való jog

Ezek az elvek egyrészt a **jogállam érvényesülésének mellőzhetetlen követelményei**, másrészt a **tisztességes eljáráshoz való alapvető jogra** vezethető vissza, amelynek **része a büntetőeljárás sajátos garanciarendszere** is. A tisztességes eljáráshoz való jog szerint **mindenkinek joga van** ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, **független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül** bírálja el, vagyis **hozzon határozatot** polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.

Másrészt, senki **nem tekinthető bűnösnek** mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a **bíróság jogerős határozata nem állapította meg** (ártatlanság vétele), illetve a büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában – így a bírósági eljárás során is – **joga van a védelemhez**.

a) A tisztességes eljáráshoz való alapvető jog az államra **elsődlegesen** azt a kötelezettséget rója, hogy **biztosítsa** a bírói jogvédelmet, vagyis tegye lehetővé a **bírói út** igénybevételét. A bírósághoz fordulás joga nem korlátozhatatlan alanyi jog, de általános eszköze a polgárok jogai és törvényes érdekei védelmének, ezért törvény lényeges tartalmát nem korlátozhatja.

A **bírói jogvédelemhez való jog két vonatkozásban** értelmezendő: **egyrészt a bírósághoz fordulás jogaként**, amely – meghatározott ügyekben – lehetővé teszi az érdemi bírói jogvédelem igénybevételének lehetőségét. Másrészt, magában foglalja azt a követelményt is, hogy **a bűnösség kérdésében kizárólag bírói döntés születhessen**.

b) A **védelemhez való jog egyfelől** azt tartalmazza, hogy a vádlott **megválaszthatja védőjét**, **másfelől** pedig azt, hogy **bizonyos ügyekben a bíróság köteles** a vádlott részére **védőt kirendelni**, ha választott védője nincs. A terhelt érdekében **az eljárás bármely szakaszában védő** járhat el.

A **képviselőhöz való jog** azt teszi lehetővé, hogy az **egyéb** (nem büntető) **eljárásokban** a fél, vagy az eljárásban érdekelt (**képviselt**) – jogai érvényesítése céljából – különböző jogi cselekmények elvégzésével más személyt (képviselő) bíz meg, aki **helyette, nevében** – és legtöbbször meghatalmazása alapján – **jár el**.

IV. A bíróság előtti egyenlőség és az igazságszolgáltatás egységének elve

a) Az Alaptörvény XV. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy a **törvény előtt mindenki egyenlő**. A jogegyenlőség általános szabályát a Bszi. a bíróságokra vonatkoztatott alapelveként rögzíti: **a bíróság előtt mindenki egyenlő**. A bíróság előtti egyenlőség alkotmányos tétele a **jogegyenlőség általános elvéből következik**, és megköveteli, hogy a bíróság igénybevételének tekintetében egyenlő lehetőségek és korlátok álljanak fenn, illetve a bizonyítás módja is mindenki számára azonos legyen. Az igazságszolgáltatás a **jogegyenlőség követelményének** akkor tesz eleget, ha a bíróságok **mindenkivel szemben ugyanazoknak** a materiális és processzuális **jogszabályoknak az alapján** járnak el, tehát ezeket **mindenkire nézve azonos módon** alkalmazzák, továbbá a bírósági szervezet **egységes**, amelyet a hatásköri

és illetékességi szabályok is kifejezésre juttatnak, valamint **érvényesül a törvényes bíróhoz való jog**, vagyis **senki sem vonható el törvényes bírójától**.

b) A **bírósági szervezet egységének** legfontosabb **garanciája** a **rendes bíróságok** rendszerének **kiépítése**, a **különbírók** alkalmazásának korlátozása és a **rendkívüli bíróságok tilalma**. A bírósági szervezet egységének azonban **nem mond ellent a bíróságok** feladat- és ügycsoport szerint történő **belső tagolódása** – vagyis az ügyfajták szerinti szakosodás –, illetve **bizonyos ügyfajtákra különbírók létesítése**.

V. A tárgyalás nyilvánosságának elve

Általános szabályként rögzíti a Bszi., hogy a **bíróság tárgyalása** – ha törvény kivételt nem tesz – **nyilvános, és a bíróság a tárgyaláson hozott határozatát nyilvánosan hirdeti ki**. A nyilvánosság alóli törvényi kivételre általában a minősített adatok megőrzése miatt, vagy erkölcsi okokból kerülhet sor, de a bíróságnak a tárgyaláson hozott határozatát még akkor is nyilvánosan kell kihirdetnie, ha a tárgyalásról a nyilvánosságot egyébként kizárta.

A nyilvánosság elvéhez kapcsolódik tágabb értelemben a **bíróságok tájékoztatási kötelezettsége**: biztosítani kell, hogy a **közvélemény** a bíróságok működéséről **hiteles és gyors tájékoztatást kapjon**. A **bíróság** meghatározott **határozata bárki számára**, személyazonosítás nélkül, **korlátozástól mentesen és díjmentesen** hozzáférhető.

VI. A bírósági határozatok sajátosságának elve

Ez az alapelv – a Bszi. vonatkozó rendelkezései szerint – **három elemből** tevődik össze.

a) A **bíróság határozata mindenkire** nézve **kötelező**, ami az igazságszolgáltatás általánosságának elvéből adódik.

b) A bíróság – ha törvény eltérő rendelkezést nem tartalmaz – **határozatát köteles megindokolni**.

c) A bírósági **határozatok végrehajtását a bíróság rendeli el**.

VII. A bírósági határozat elleni jogorvoslathoz való jog

a) A **jogorvoslati jogosultság** az Alaptörvényben szabályozott **alapvető jog**: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy **jogorvoslattal éljen** az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

A jogorvoslat intézményének indoka az igazságszolgáltatás rendeltetéséből vezethető le: a bírósági eljárások célja ugyanis az, hogy a jogvitát az összes érintett számára végérvényesen és jogszerűen lezárja, de **nem garantált**, hogy a bírósági eljárás **eredménye minden esetben helyes** lesz. A jogorvoslat **jogvédelmi eszköz**: olyan eljárási cselekményre vonatkozik, amely alapján az arra jogosultak a bíróság – sérelmesnek tekintett – határozata megváltoztatását kérhetik.

b) A különböző eljárásokban a jogorvoslatnak eltérő formái lehetnek: törvény szabályozza, hogy kik, milyen határozat miatt, milyen feltételek esetén, milyen jogorvoslati eszközt (rendes vagy rendkívüli jogorvoslatot) vehetnek igénybe. A jogorvoslathoz való jog **eljárási jellegű**, vagyis **nem ad jogot a jogorvoslatban foglaltaknak megfelelő döntésre**, csak arra, hogy a kifogásolt határozatot ismételten megvizsgálják, elbírálják, és erről új határozatot hozzanak. A

jogorvoslati jog igénybevételenek és gyakorlásának pontos szabályait az eljárási törvények tartalmazzák.

VIII. A társas bírászkodás elve, valamint az ülnökök részvételének és egyenjogúságának elve

a) Az Alaptörvény szerint **a bíróság** – ha a törvény másképp nem rendelkezik – **tanácsban ítélezik**. A **társas bírászkodás** – az adott ügy jellegének megfelelően – több hivatásos bíró, illetve hivatásos bíró és ülnökök által alkotott **bírói tanácsokban** valósul meg. A bíróságok adott ügyekben való összetételét elsősorban az eljárási törvények szabályozzák.

b) Az **ülnökök** – mint nem hivatásos bírák – törvény által meghatározott ügyekben és módon vesznek részt az ítékezésben. Ennek során **a hivatásos bírókkal azonos jogaik és kötelezettségeik vannak**. Az ülnökök nem élethivatásszerűen, hanem csak korlátozott területen, és csak korlátozott ideig, megbízatásuk időtartamára vesznek részt az igazságszolgáltatásban.

Az **ülnökök közreműködése esetén a bíróság tanácsának elnöke csak hivatásos bíró lehet**, mert ülnök önálló döntést a bírósági eljárásban nem hozhat, ezért sem egyesbíró, sem a tanács elnöke nem lehet.

c) **Egyesbíróként** – főszabály szerint – **csak hivatásos bíró** járhat el, de ez alól van kivétel. Az Alaptörvény ugyanis azt is előírja, hogy törvény által meghatározott ügyekben, **egyesbíró hatáskörében bírósági titkár is** eljárhat, aki e tevékenysége során független, csak a törvénynek van alárendelve, és nem utasítható.

D) A bírósági szervezet

a) Alkotmányjogi szempontból kiemelkedő jelentősége van a **bírósági szervezetnek** is, amelyet Magyarországon a **jogorvoslati rendszer**, az állam **területi beosztása**, valamint a **hatásköri és illetékességi szabályok** figyelembe vételével alakítottak ki.

b) Magyarországon az **Alaptörvény nem tartalmazza a bírósági szervezet egyes szintjeit**, csak annyit rögzít, hogy a bírósági szervezet többszintű, továbbá az ügyek meghatározott csoportjaira külön bíróságok létesíthetők, valamint azt, hogy a legfőbb bírósági szerv a Kúria.

A Bszi. **négyszintű bírósági szervezetet** alakított ki, amelyek **általános** (vagy másképpen **rendes**) **bíróságként** működnek:

- a **járásbíróságot** (és a kerületi bíróságot), mint **alsó** szintű (egyes városokban és a fővárosi kerületekben működő) bíróságot,
- a **törvényszéket**, mint **területi** szintű (a megyékben és fővárosban működő) bíróságot,
- az **ítélőtáblát**, mint **regionális** szintű táblabíróságot, valamint
- a **Kúriát** – mint a legfelső szintű, az ország egész területére kiterjedő illetékességű – bíróságot.

A **közigazgatási és munkaügyi bíróság** – az egységes bírósági szervezeten belül mint **különbíróság** – meghatározott típusú ügyekben **szintén elsőfokú hatáskörrel** működik. E bíróság önálló, de a bírósági igazgatás szempontjából a rendes bírósági szervezetrendszerbe tagozódik.

c) Bár a bíróságok egymáshoz kapcsolódnak, ugyanakkor a különböző szinteken elhelyezkedő **bíróságok között nincs szervezeti alá-fölérendeltségi (hierarchikus) kapcsolat**: a különböző szinten ítélező bíróságok között kizárólag a fellebbezési eljárás teremt kapcsolatot.

I. A járásbíróság és a kerületi bíróság, valamint a közigazgatási és munkaügyi bíróság

a) A **járásbíróság és a kerületi bíróság** – az általános hatáskör szerint – **első fokon jár el** mindazokban az ügyekben, amelyeket törvény nem utal magasabb szintű bíróság hatáskörébe. A járásbíróságon és a kerületi bíróságon – meghatározott jellegű ügyek intézésére – csoportok létesíthetők.

b) A **közigazgatási és munkaügyi bíróság** a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata iránti, továbbá a munkaviszonyból és a munkaviszony jellegű jogviszonyból származó, valamint a törvény által hatáskörébe utalt egyéb ügyekben jár el **első fokon**. E bíróságon is létesíthetők meghatározott jellegű ügyek intézésére csoportok.

c) A járásbíróságot, a kerületi bíróságot, valamint a közigazgatási és munkaügyi bíróságot az **elnök vezeti**. E bíróságok **nem** minősülnek **jogi személynek**, azonban az elnökük az államháztartási gazdálkodási szabályok szerint kötelezettségeket vállalhat a törvényszék belső szabályzatában meghatározott módon.

II. A törvényszék

Ez a bíróság – illetékességi területén **első fokon** jár el az eljárási törvények által hatáskörébe utalt ügyekben, **másodfokon** eljárva pedig elbírálja a járásbíróságok, valamint a közigazgatási és munkaügyi bíróságok határozatai ellen bejelentett fellebbezéseket. A törvényszék **jogi személy**, amelyet a törvényszék **elnöke** vezet.

III. Az ítéltábla

Az ítéltábla – amely a törvényszék és a Kúria között helyezkedik el – elsőfokú hatáskört nem gyakorol, **kizárólag** az eljárási törvények szerinti – a járásbíróság vagy a törvényszék határozata ellen előterjesztett – **jogorvoslati eljárásokat** folytatja le, illetve eljár a hatáskörébe utalt egyéb ügyekben. Az ítéltábla **jogi személy**, amelyet az **elnök** vezet.

IV. A Kúria

a) A Kúria Magyarország **legfőbb bírósági szerve**, amely **jogi személy**, és amelyet az **elnök** vezet.

b) A Kúria **feladata** összetett:

- **elbírálja** – törvényben meghatározott ügyekben – a törvényszék, továbbá az ítéltábla határozata ellen előterjesztett **jogorvoslatokat**;
- elbírálja a **felülvizsgálati kérelmet**, mint rendkívüli jogorvoslatot;
- a bíróságokra **kötelező jogegységi határozatot hoz** a bírói jogalkalmazás egységessége érdekében;
- **joggyakorlat-elemzést folytat** a jogerősen befejezett ügyekben, ennek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélezési gyakorlatát;
- **elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket tesz közzé**;
- dönt az **önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről** és megsemmisítéséről;

- dönt a **helyi önkormányzat** törvényen alapuló **rendeletalkotási vagy határozathozatali kötelezettsége elmulasztásának** megállapításáról;
- **eljár** a hatáskörébe tartozó **egyéb** ügyekben.

c) A **Kúria elnökét** a határozatlan időre kinevezett és legalább 5 éves bírói szolgálati viszonyal rendelkező **bírák közül kilenc évre** a **köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés** a képviselők kétharmadának szavazatával választja.

E) Az ítélezés egységének és az ügyek ésszerű időn belül történő elbírálásának biztosítása

Az igazságszolgáltatás jogállami rendeltetésének mellőzhetetlen ismérve, hogy a bíróságok **egységes jogalkalmazási gyakorlatot** folytassanak, és döntéseiket **ésszerű időn belül**, kiszámítható módon, hatékony végrehajtást garantálva hozzák meg. E követelmények teljesítése egyúttal a bíróságok közvélemény általi megítélésének egyik legfontosabb fokmérője is.

F) Az ítélezés egységének biztosítása

Az **igazságszolgáltatás egységének követelménye** magában foglalja a **bírói jogalkalmazás egységességének igényét**. A **bírói jogalkalmazás egységének biztosítása** az Alaptörvény szerint a **Kúria** kiemelt **feladata**, amely ennek ellátása körében a bíróságokra kötelező **jogegységi határozatokat** hoz, jogerősen befejezett ügyekben **joggyakorlat-elemzést** folytat, valamint **elvi bírói határozatokat** és **elvi bírói döntéseket** tesz közzé.

G) A bíróságok igazgatása

A bíróságok igazgatásának központi feladatait az Alaptörvény szerint az **Országos Bírói Hivatal (OBH) elnöke** végzi, mégpedig a bírói függetlenség alkotmányos elvének megtartásával, de **erős jogosítványokkal** felruházva, és egyszemélyi felelősség alapján. Az igazgatásban közreműködik még az elnök közvetlen irányítása alatt álló **OBH**, továbbá a bírák által választott, kizárólag bírákból álló **Országos Bírói Tanács (OBT)** – amely elsősorban felügyeleti és véleményező funkciót lát el – valamint a **bírói vezetők** és a bírói önkormányzati szervek – ún. **bírói testületek** – is.

I. Az Országos Bírói Hivatal elnöke

Az **OBH elnöke ítélezési tevékenységet nem folytat**, hatáskörébe igazgatási természetű, a bíróság működtetésével kapcsolatos jogosítványok tartoznak. Az OBH elnökét a **köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés** a képviselők kétharmadának szavazatával – a határozatlan időre kinevezett és legalább 5 éves bírói szolgálati viszonyal rendelkező bírák közül – **9 évre választja** meg.

A központi igazgatás hatékony és operatív működésének biztosítása érdekében a Bszi. pontosan **meghatározza** az OBH elnökének feladatkörét. Az elnök feladatköre felöleli

- a) az **általános központi igazgatást**, a **bíróságok igazgatását**, valamint az **OBH irányítását** jelentő,
- b) a **személyügyi**,
- c) a **költségvetési**,
- d) a **statisztikai adatgyűjtéssel**, az **ügyelosztással** és a **munkateher méréssel** összefüggő,

- e) a **képzési és tájékoztatási**, valamint
- f) **egyéb jogköröket**.

II. Az Országos Bírói Tanács

a) A **bíróságok központi igazgatásának felügyeletére** a Bszi. az Országos Bírói Tanácsot – mint **tizenöt fős testületi szervet** – hozta létre. Az OBT **tagja** – hivatalból – a **Kúria elnöke**, továbbá **tizennégy bíró**, akiket a **bírák** küldöttértekezlete a küldöttek közül **titkosan**, szavazattöbbséggel **választ** meg. Az OBT tagjává az a bíró választható, aki legalább 5 éves bírói gyakorlattal rendelkezik. Az OBT és a választott bíró tagok, valamint póttagok **megbízatása az OBT első ülésétől számított 6 évre** szól. Az OBT-t az **elnök vezeti és képviseli**. Az elnöki tisztséget a **tagok félévenként egymást váltva** töltik be. Az elnököt – akadályoztatása esetén – az elnökhelyettes helyettesíti.

b) Az OBT feladatai **elsősorban ellenőrzési, véleményezési, javaslattevő** jellegűek, amelyek alapvetően az **OBH elnökének hatásköreihez kapcsolódnak**, de személyügyi kérdésekben vannak önálló jogosítványai is.

c) Az OBT jogköreit **ülésein** gyakorolja, amelyeket **szükség szerint**, de **évente** legalább **négyszer** az OBT elnöke hívja össze. Az ülés a **bírák számára nyilvános**, kivéve, ha az OBT zárt ülés tartását rendeli el. Az OBT akkor **határozatképes**, ha az ülésen **tagjainak legalább kétharmada** jelen van. Határozatait szótöbbséggel hozza, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

III. A bírósági vezetők

A **bíróságok** illetőleg a bírósági szervezeti egységek **közvetlen vezetése a bírósági vezetők feladata**, munkájuk minősége alapvetően befolyásolja a bíróságok törvényes működését: a **vezetők felelnek a bíróság**, illetve a bírósági szervezeti egység **hatékony működéséért**. A **bírósági vezetők** az ítélotábla, a törvényszék, a közigazgatási és munkaügyi bíróság, valamint a járásbíróság **elnöke, elnökhelyettese, a kollégiumvezető és a kollégiumvezető-helyettes, a csoportvezető és a csoportvezető-helyettes, valamint a tanácselnök**.

IV. A bírói testületek

A bíróságok igazgatásában **bírói önkormányzati szervek is** közreműködnek. Ezek a testületek a Kúria **teljes ülése**, az ítélotáblák és a törvényszékek **összbírói értekezletei** (a továbbiakban együtt: **összbírói értekezlet**), a **kollégiumok** (és a közigazgatási és munkaügyi regionális kollégiumok), valamint a Kúria, az ítélotáblák és a törvényszékek **bírói tanácsai**.

H) A bírák jogállása

I. A bíró szolgálati jogviszonya

a) A bírák közjogi státusza az igazságszolgáltatásban való hivatásszerű közreműködés, az ítélezés hivatásszerű gyakorlása. A Bjt. szerint **az ítélkező tevékenységében független bíró a bírósági szervezet tagjaként szolgálatot teljesít, azaz nem csak jogok illetik meg, hanem kötelezettségek is terhelik**.

b) A bíró szolgálati viszonya a **kinevezésével** jön létre. A bírót a **köztársasági elnök nevezi ki, és menti fel**. A bírói **kinevezés első alkalommal** (első bírói kinevezés) általában **három évre**, egyéb esetben **határozatlan időre** szól. A határozott és a határozatlan időre kinevezett **bírák jogállása között nincs különbség**.

c) **Bíróvá** az a **harmincadik életévét betöltött** személy nevezhető ki, aki **cselekvőképes magyar** állampolgár, **nem áll** a cselekvőképeséget érintő **gondnokság** vagy támogatott döntéshozatal hatálya **alatt, egyetemi jogi végzettséggel** rendelkezik, a jogi **szakvizsgát** letette, és vállalja, hogy a Bjt. rendelkezéseinek megfelelően **vagyonnyilatkozatot** tesz, illetve a pályaalkalmassági vizsgálat eredménye alapján a **bírói hivatás gyakorlására alkalmas**. **További feltétel**, hogy legalább **egy évig**:

- bírósági **titkárként, alügyészként**, ügyvédként, közjegyzőként, jogtanácsosként dolgozott,
- kormánytisztviselőként, illetve köztisztviselőként központi közigazgatási szervnél közigazgatási, illetve jogi szakvizsgához kötött munkakörben dolgozott,
- korábban alkotmánybíróként, bíróként, katonai bíróként, ügyészként működött,
- nemzetközi szervezetnél vagy az Európai Unió valamely szervénél ítélezett, vagy az igazságszolgáltatással összefüggő tevékenységet folytatott.

d) **Nem nevezhető ki bíróvá** az a személy, **aki büntetett előéletű**, aki egyetemi jogi végzettséghez kötött **foglalkozástól eltiltás** hatálya alatt áll, és aki **büntetlen előéletű, de a bíróság** bűncselekmény elkövetése miatt **büntetőjogi felelősségét** jogerős ítéletben **megállapította**. Nem nevezhető ki **továbbá** az, akivel szemben a bíróság **kényszergyógykezelést, próbára bocsátást** alkalmazott, illetve akivel szemben **büntetőeljárás** – ide nem értve a magánvádas vagy pótmagánvádló vádindítványa alapján indult eljárást – **van folyamatban**. **Szintén nem nevezhető ki** bíróvá az, akit bíróként, ügyészként, kormánytisztviselőként, köztisztviselőként, közjegyzőként, ügyvédként, végrehajtóként, közalkalmazottként, fegyveres szerv hivatásos állományú tagjaként, igazságügyi alkalmazottként, alügyészként, ügyészségi fogalmazóként, ügyvédjelöltként, közjegyző-helyettesként **fegyelmi eljárásban a legsúlyosabb fegyelmi büntetéssel sújtottak**, mindaddig, amíg a fegyelmi büntetés hatálya alatt áll.

e) A bírónak az eskü letételét megelőzően **vagyonnyilatkozatot** kell tennie. A bíró **tevékenységének megkezdése előtt** a kinevezéstől számított 8 munkanapon belül **esküt tesz** a bíróság elnöke előtt. Ha a bíró az eskü letételében akadályoztatva van, akkor a nyolc napos határidőt az akadály megszűnésétől kell számítani. Ha a bíró a kinevezéstől számított **3 hónap elteltével** (objektív határidő) az esküt **nem tette le**, tisztségéből **fel kell menteni**.

II. A bíró beosztása. A kijelölés, kirendelés, áthelyezés

a) A **beosztás** a **bíró tényleges szolgálati helyének kijelölése**, tehát a beosztás bírói munkakörbe és bírósági szintre szól, azaz konkrét szolgálati helyre. A bírót **első kinevezésekor az OBH elnöke**, ezt követően a Kúriára a Kúria elnöke, az ítéletáblára az ítéletábla elnöke, a törvényszékre, a közigazgatási és munkaügyi bíróságokra, valamint a járásbíróságokra a törvényszék elnöke osztja be. A **bíró beosztása** – a **határozott idejű első kinevezés kivételével** – **határozatlan időre** szól. A bíró **beosztásáról írásban** kell rendelkezni.

b) A **kijelölés** intézménye a **bíró meghatározott ügyek intézésére** (elbírálására) **történő megbízását** jelenti. A **bíró kijelöléséhez a bíró hozzájárulása** szükséges.

c) A **kirendelés** átmeneti jellegű intézkedés, amelynek értelmében a **bíró ideiglenesen** nem a tényleges, hanem **más szolgálati helyen** végzi **igazságszolgáltató tevékenységét**.

d) Az **áthelyezés** a **bíró szolgálati helyének megváltozását** jelenti.

III. A bíró jogai és kötelességei

A bírák jogainak és kötelességeinek törvényi szintű meghatározása a bírói függetlenség érvényesülésének és a hatékony, tisztességes bírósági jogalkalmazásnak az előfeltétele. Ezért a Bjt. részletesen szabályozza a **bírói szolgálati viszony tartalmát**, a bíró **jogainak és kötelezettségeinek rendszerét**. Ez a bírói függetlenség biztosításán túl a bírósági vezetők számára lehetőséget ad a bíró munkájának, teljesítményének, tisztségéhez méltó magatartásának értékelésére, a kötelezettségek számonkérésére, és közvetve a bírák munkájának hatékonyságát is növelheti.

1. A bíró jogai

a) A **bíró** részére a **feladatai** megfelelő **ellátásához szükséges feltételeket** biztosítani kell.

b) A **bíróra kiosztható ügyek számát** úgy kell meghatározni, hogy az **lehetővé tegye** az eljárási és ügyviteli **szabályok megtartását** és a bírák **arányos munkaterhét**.

c) Ha a bíróság **kiemelt jelentőségű ügyet tárgyal**, úgy az eljáró bírakat az eljárási szabályok és határidők betartása érdekében az **egyéb munkavégzés alól** szükség szerint fel kell menteni, illetve **mentesíteni** kell.

d) A **bírót hivatása méltóságának és felelőssége súlyának megfelelő, függetlenségét biztosító javadalmazás** illeti meg. A bíró a szolgálati viszonyából eredő feladatainak ellátásáért **illetményre, egyéb javadalmazásra, kedvezményekre és költségtérítésre** jogosult. A Bjt.-ben szabályozott feltételek fennállása esetén a bírót **egyéb díjazások, pótlékok, illetve juttatások** illetik meg.

e) Mivel a bírói munka jellege nem követeli meg, hogy a bíró mindig jelen legyen hivatalában, ezért a **bíró** – az első kinevezéstől számított egy év bírói gyakorlat elteltével – **kérheti**, hogy **munkáját csak a tárgyalási napjain** végezze a **bíróságon**. Az otthondolgozás kedvezménye azonban **nem alanyi joga a bírónak**, mivel ezt a bíróság elnöke csak külön kérelemre engedélyezi. A bíróság elnöke az engedélyt **visszavonhatja**.

2. A bíró kötelességei

a) A bíró hivatását **esküjéhez hűen** köteles gyakorolni, igazságszolgáltatási **feladatainak teljesítését nem tagadhatja meg**, a rábízott ügyekben **folyamatosan, lelkiismeretesen** köteles eljárni.

b) A **bíró minden ügyben befolyástól mentesen, és részrehajlás nélkül köteles eljárni**.

c) A **bíró** a rábízott **ügyet** annak munkaigényessége és az eljárás sajátosságai által meghatározott **ésszerű határidőn belül** köteles elbírálni.

d) A **bíró** az eljárás során **köteles** az **ügyféllel** szemben **tisztességes** és **pártatlan magatartást** tanúsítani.

e) A bíró köteles a **tisztségéhez méltó, kifogástalan magatartást** tanúsítani, és **tartózkodni minden olyan megnyilvánulástól**, amely a **bírósági eljárásba vetett bizalmat** vagy a **bíróság tekintélyét csorbítaná**.

f) A bíró **véleménynyilvánítással, tájékoztatással és titoktartással kapcsolatos kötelezettségeit** is szabályozza a törvény.

g) A **bíróságok igazgatásával összefüggésben** a bíró kötelezettsége, hogy a **bírósági vezető** törvényen alapuló és az ítélezés érdemét nem érintő **igazgatási intézkedéseit teljesítse** és azok **érvényesülését elősegíteni**.

h) A **bírói utánpótlás szakmai felkészülésével** kapcsolatban is van a bírónak kötelezettsége: a **bíró köteles** a bírósági **titkár** és a hozzá beosztott **bírósági fogalmazó szakmai fejlődését** legjobb tudása szerint, lelkiismeretesen **elősegíteni**.

i) A bíró kötelezettségei közé tartozik, hogy a **munkáltatói jogkör gyakorlójának felhívására** igazolja azt a tényt, hogy **nem állnak fenn** vele szemben a bíróvá történő **kinevezés akadályát jelentő büntetőjogi körülmények**.

j) A bíró köteles az ítélező tevékenység gyakorlásához szükséges **rendszeres, térítésmentes továbbképzésen** részt venni.

k) A bíró **munkaideje heti 40 óra**, de bírói feladatok ellátása céljából **kötelezhető készenlét és ügyelet teljesítésére** is. A **bíró köteles** a kijelölt tárgyalási napokon **tárgyalási tevékenységét** úgy végezni, hogy a **tárgyalási nap kihasználásával** is elősegítse az ügyek időszerű elbírálását. A bíró a bíróságon kívüli munkavégzés esetén is **köteles a szolgálati viszonyból eredő hivatali kötelezettségeinek rendszeresen eleget tenni**.

IV. A bíró szolgálati viszonyának szünetelése és megszűnése

1. A szolgálati viszony szünetelése

Ha a bíró országgyűlési, európai parlamenti, vagy helyi önkormányzati képviselői, illetve polgármesteri **választáson jelöltetni kívánja magát**, **köteles** e szándékát a munkáltatói jogkör gyakorlójának **bejelenteni**. A **bejelentéstől a választás eredményének közzétételéig**, illetőleg megválasztása esetén mandátuma igazolásáig a bíró **szolgálati viszonya szünetel**. Ezt követően viszont – ha a bíró sikeresen vett részt a választásokon – bírói szolgálati viszonya megszűnik. Ennek indoka a választott feladat jellegéből következő – a bírói tisztséggel való – összeférhetetlenség.

2. A szolgálati viszony megszűnése

Az Alaptörvény szerint a bírákat **tisztségükből csak sarkalatos törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani**.

A bíró szolgálati viszonya **három esetben** szűnik meg:

1/ a bíró halálával,

2/ ha a bíró a határozatlan időre történő bírói kinevezését nem kérte, vagy a vizsgálat eredményeként a kinevezésre nem alkalmas, valamint

3/ a köztársasági elnök általi felmentéssel. A bíró szolgálati viszonyának megszűnését a felmentés állapítja meg. A bírót a következő esetekben kell felmenteni:

a) Ha a bíró **tisztségéről lemondott**. A bíró tisztségéről **bármikor írásban** lemondhat.

b) Ha a bíró tisztségének ellátására **egészségügyi okból tartósan alkalmatlanná** vált, vagy a bíró **munkájának értékelésére** irányuló alkalmatlansági eljárás során szakmailag **alkalmatlanná** nyilvánították.

c) Ha a bíróval szemben **jogerősen szabadságvesztést, közérdekű munkát** vagy **elzárást** szabtak ki, illetőleg **kényszergyógykezelését** rendelték el.

d) Ha a bíró a **bírói esküt** a meghatározott határidőn belül **nem tette le**.

e) Ha a bíró kinevezésének a **magyar állampolgárságra**, illetve a **cselekvőképességre** vonatkozó **feltételei már nem** állnak fenn.

f) Ha a bírót **országgyűlési, európai parlamenti, helyi önkormányzati képviselőnek**, nemzetiségi szószólónak, illetőleg **polgármesternek megválasztották**, illetve **állami vezetőnek megválasztották vagy kinevezték**.

g) Ha a bíró **nemzetközi szervezetnél** vagy az **Európai Unió** valamely **szervénél** pályázat alapján ítélezésre, vagy pedig az igazságszolgáltatással összefüggő egyéb munkavégzésre irányuló **jogviszonyt létesít**.

h) A bíró szolgálati jogviszonya – az Alaptörvény szerint – az **általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig** állhat fenn, amelynek elérésekor a bírót fel kell menteni. Emellett a bírót akkor is fel kell menteni, ha a **felső korhatár betöltése előtt** a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló törvényben foglalt feltételek fennállására hivatkozással **maga kéri nyugállományba helyezését**.

i) Ha a bíróval szemben lefolytatott fegyelmi eljárás során **jogerős fegyelmi büntetésként a bírói tisztségből való felmentést indítványozták**, akkor intézkedni kell a bíró felmentése iránt.

j) Ha a **pályázat eredményével szembeni jogorvoslati** eljárás során megállapítást nyert, hogy a **bíró kinevezésének törvényi feltételei nem** állnak fenn, a bírót fel kell menteni.

k) Ha a bíró a **vagyonynyilatkozat tételi kötelezettségét szándékosan elmulasztja**, vagy a vagyonynyilatkozatában – a vele közös háztartásban élők adatait is ideértve – **lényeges adatot, tényt szándékosan valótlanul közöl**, illetőleg **elhallgat**, vagy a vagyonynyilatkozatát és a személyes adat kezelésére felhatalmazó nyilatkozatát visszavonja.

l) Ha a bíró **nem igazolja** azt a tényt, hogy **nem állnak fenn** vele szemben a bíróvá történő **kinevezés akadályát jelentő büntetőjogi körülmények**.

m) Ha a bíró a **munkáltató által elrendelt orvosi vizsgálaton önhibájából nem vesz részt.**

n) Ha **állami** felsőoktatási intézmény **rektorává** vagy költségvetési szervként működő **kutatóközpont,** illetve **kutatóintézet vezetőjévé** nevezik ki.

o) Ha a bíró a **szolgálati viszonyát jogellenesen megszüntette.** A szolgálati viszony jogellenes megszüntetésének minősül, ha azt a bíró **lemondás nélkül** vagy az irányadó **felmentési idő lejártá előtt** – egyoldalúan – szüntette meg, vagyis a bíró végérvényesen megtagadja a szolgálatteljesítést, és a továbbiakban munkavégzési kötelezettségének nem tesz eleget.

p) Ha az összeférhetetlenséget jogerős határozat megállapította.

I) Az ülnökök jogállása

Ülnöknek az a **büntetlen előéletű, cselekvőképes magyar állampolgár** választható meg, aki a **30. évét betöltötte,** és **nem áll közügyektől eltiltás** hatálya alatt.

Az ülnököt előre megállapított **rendben a bíróság elnöke hívja be,** és osztja be az **ítélkező tanácsokba.** Az **ítélkezésben az ülnököknek** a hivatásos bírakkal **azonos jogai és kötelezettségei** vannak.

J) A bírósági dolgozók

A Bszi. csak felsorolja a bíróságok működésében – nem bíróként részt vevő – dolgozókat. Ezek körébe tartoznak a **bírósági fogalmazók,** a bírósági **titkárok,** a bírósági **tisztviselők,** az **ügykezelők** és a **fizikai alkalmazottak.**